

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Waldemar Płóciennik (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jarosława Szuberta,
w sprawie **A. P.**

skazanego z art. 238 k.k. i innych

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 16 stycznia 2025 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego we Włocławku

z dnia 6 lutego 2024 r., sygn. akt II 1 Ka 152/23,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego we Włocławku

z dnia 2 lutego 2023 r., sygn. akt II K 856/22,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu we Włocławku do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

Marek Pietruszyński Dariusz Kala Waldemar Płóciennik

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego we Włocławku z dnia 2 lutego 2023 r., sygn. akt II K 856/22, A. P. został uznany za winnego tego, że „w dniu 24 marca 2020 r. w KMP w W. (będąc uprzedzonym o treści art. 238 k.k. i art. 233 § 1 k.k.) fałszywie zawiadomił o dokonaniu na jego szkodę kradzieży z włamaniem do samochodu marki B. o nr rej. [...] a następnie poprzez złożenie wniosku o wypłatę odszkodowania z tytułu kradzieży ww. pojazdu, do przedsiębiorstwa P. S.A. usiłował wyłudzić odszkodowanie w kwocie 69957 zł w oparciu o zawartą umowę ubezpieczenia nr [...] w okresie od dnia 24 marca 2020 roku do dnia 12 listopada 2020 roku, działając na szkodę w/wym. ubezpieczyciela, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na przeprowadzone postępowanie wyjaśniające przez organ P. S.A.”, tj. czynu z art. 238 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., za co w myśl art. 11 § 3 k.k. na podstawie art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. wymierzono mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności.

Orzeczenie to zaskarżone zostało w całości apelacją obrońcy oskarżonego, w której zarzucono:

„I. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, tj. art. 7 k.p.k., poprzez dowolne uznanie, że oskarżony zeznając, że *nigdy nie miał kolizji tym pojazdem, nie był on uszkodzony*, wskazywał, że pojazd nigdy nie był uszkodzony, podczas gdy oskarżony pytany był przez policjanta czy pojazd był uszkodzony w momencie jego kradzieży, a pojazd uszkodzony nie był – pojazd był uszkodzony, ale wcześniej, przed zakupem przez pana oskarżonego, wobec czego ustalenie treści oświadczenia oskarżonego przez Sąd jest błędne i miało wpływ na dalszą ocenę wiarygodności wyjaśnień złożonych przez oskarżonego,

II. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, tj. art. 7 k.p.k., przez sprzeczne z zasadami logicznego rozumowania ustalenie, że znalezienie wiązki elektrycznej na posesji T. D. przez funkcjonariuszy KMP w K. w dniu 9 października 2019 r. podaje w wątpliwość wyjaśnienia oskarżonego, że samochód został mu skradziony w okresie styczeń –

marzec 2020 r., podczas gdy okoliczność ta jest zgodna z depozycjami składanymi przez oskarżonego, że w wyniku zalania i uszkodzenia samochodu oskarżony zmuszony był wymienić ww. element, a czynności przeszukania posesji T. D. miały miejsce dużo wcześniej niż dokonanie zgłoszenia kradzieży samochodu przez A. P., kiedy pan P. był jeszcze w posiadaniu pojazdu B., co wedle wskazań logiki i doświadczenia życiowego wskazuje na fakt, że wyjaśnienia oskarżonego są wiarygodne,

III. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, tj. art. 7 k.p.k., poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę dowodu z zeznań świadków T. D. i K. W., poprzez uznanie, że zeznania tych świadków są tendencyjne, a przez to niewiarygodne, podczas gdy jako jedyny powód dla wysnucia takich wniosków wskazana jest długoletnia znajomość świadków z oskarżonym, który to powód nie uzasadnia odmowy udzielenia przymiotu wiarygodności tym zeznaniom,

IV. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, tj. art. 7 k.p.k., poprzez niezgodne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego uznanie, że z umowy sprzedaży wynika, że samochód B., który zakupił oskarżony w 2018 r. był nieuszkodzony i nie miał wad technicznych, podczas gdy Sąd pominął fakt, że oskarżony kupił samochód od swojej żony i osobiście był odpowiedzialny za stan techniczny samochodu, co ma odzwierciedlenie w zapisie § 5 umowy sprzedaży, zatem nie może to przemawiać za sprzecznością zeznań świadka K. W. i wyjaśnień oskarżonego,

V. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, tj. art. 7 k.p.k., poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę dowodu z wyjaśnień oskarżonego A. P. jako niewiarygodnych, podczas gdy wyjaśnienia te były wewnętrznie spójne, zgodne z jego depozycjami złożonymi w charakterze świadka pokrzywdzonego przestępstwem, a także korelujące z pozostałym materiałem dowodowym w sprawie,

a w konsekwencji:

VI. na podstawie art. 438 pkt 3 k.p.k. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. błędne ustalenie, że A. P. fałszywie zawiadomił o dokonaniu na jego szkodę kradzieży z

włamaniem do samochodu marki B, a następnie usiłował wyłudzić odszkodowanie w oparciu o zawartą umowę ubezpieczenia, podczas gdy w rzeczywistości doszło do kradzieży ww. pojazdu”.

Odwołując się do przytoczonych zarzutów, skarżący wniósł o zmianę wyroku przez uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu.

Po przeprowadzeniu postępowania odwoławczego, Sąd Okręgowy we Włocławku, wyrokiem z dnia 6 lutego 2024 r., sygn. akt II1 Ka 152/23, utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy.

Wyrok Sądu odwoławczego został zaskarżony w całości kasacją wniesioną przez obrońcę skazanego. Skarżący zarzucił temu orzeczeniu:

„I. rażące naruszenie prawa poprzez obrazę art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. polegającą na niedostatecznym rozważeniu zarzutów apelacji przez Sąd II instancji od wyroku Sądu Rejonowego we Włocławku z dnia 2 lutego 2023 r., sygn. akt II K 856/22, poprzez brak ustosunkowania się do zarzutu naruszenia przez Sąd zakazu korzystania przy ocenie dowodów z zeznań oskarżonego składającego poprzednio zeznania w charakterze świadka zgłoszonego na rozprawie apelacyjnej w dniu 25 stycznia 2024 r. na zasadzie art. 440 k.p.k. w zw. z art. 9 § 2 k.p.k., co doprowadziło do rażącej niesprawiedliwości proceduralnej i uznanie za winnego A. P. popełnienia zarzucanych czynów,

II. rażące naruszenie prawa poprzez obrazę przepisów postępowania tj. art. 389 k.p.k. w zw. z art. 391 k.p.k. oraz art. 6 k.p.k. poprzez ustalenie przez Sąd II instancji w ślad za ustaleniami popełnionymi przez Sąd I instancji stanu faktycznego w sprawie na podstawie protokołów zeznań A. P. z dnia 24.03. 2020 i 9.06. 2020 r. złożonych w sprawie PR 2 [...] – Prokuratura Rejonowa we Włocławku – poprzez ich ujawnienie bez odczytywania na rozprawie i włączenie w poczet materiału dowodowego jako wskazujące na winę oskarżonego A. P., podczas gdy niedopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu z protokołów zeznań świadka złożonych pierwotnie przez osobę, która następnie występuje w sprawie w charakterze oskarżonego, co doprowadziło do rażącej niesprawiedliwości proceduralnej i uznanie za winnego A. P. popełnienia zarzucanych czynów”.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu we Włocławku do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Rejonowej we Włocławku wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej. W toku rozprawy kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o uwzględnienie wniesionego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja zasługuje na uwzględnienie z tym zastrzeżeniem, że podniesione w niej zarzuty muszą być rozważane łącznie, ponieważ Sąd odwoławczy nie przeprowadzał postępowania dowodowego, nie mógł więc bezpośrednio obrazić przepisów art. 389 oraz 391 k.p.k. Jest jasne, że obrazę tych przepisów, do której według skarżącego w rzeczywistości doszło w wyroku Sądu Rejonowego, łączyć należy z uchybieniem podniesionym w zarzucie I kasacji, tj. naruszeniem przepisów art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k.

Zgodnie z art. 433 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały podniesione zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – również w granicach podniesionych zarzutów, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435 k.p.k., 439 § 1 k.p.k., 440 i 455 k.p.k. W apelacji nie podniesiono żadnych zarzutów związanych z kwestią dopuszczalności procesowego wykorzystania zeznań składanych przez skazanego w postępowaniu przygotowawczym. Przeciwnie, skarżący analizował ich treść i wywodził, że nie pozwala ona na przypisanie skazanemu odpowiedzialności za zarzucany mu czyn. Utrzymując się w granicach środka odwoławczego, Sąd Okręgowy nie miał zatem obowiązku zajmowania się tą kwestią. Jednak w trakcie rozprawy odwoławczej obrońca, popierając apelację i wnioski w niej zawarte, wniósł nadto „o rozważenie w trybie art. 440 k.p.k. kwestii użycia przez Sąd I instancji w postępowaniu dowodowym zeznań złożonych przez oskarżonego” (k. – 402). Lektura uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku wskazuje, że Sąd odwoławczy nie odniósł się do tej kwestii w jakikolwiek sposób. Oznaczać to może, że potrzeba zbadania podnoszonej kwestii została przez Sąd pominięta, ewentualnie uznano, że do uchybienia nie doszło, bądź przyjęto, że naruszenie prawa zaistniało, nie mało ono jednak takiego charakteru, by prowadziło do wniosku o rażącej niesprawiedliwości wyroku. Na podstawie art. 433 § 1 k.p.k. kontrola odwoławcza poza granicami zaskarżenia, a także – w razie ich wskazania – poza granicami zarzutów, odbywa się tylko w

wypadkach określonych w art. 435, 439 § 1, 440 i 455 k.p.k.. Kontrola taka przebiega w sposób „milczący” w tym znaczeniu, że nie znajduje swojego odzwierciedlenia w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego, gdyż nie ma takiego wymogu w art. 457 § 3 k.p.k., chyba że w jej wyniku dojdzie do zmiany lub uchylenia orzeczenia (zob. D. Świecki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Warszawa 2017, s. 98, teza 15). Zauważyć jednak trzeba, że w sytuacji dostrzeżenia jednej z wymienionych sytuacji, zwłaszcza z art. 439 § 1 lub 440 k.p.k., strona ma prawo poszerzyć granice zaskarżenia (np. w uzupełniającym piśmie procesowym lub nawet ustnie na rozprawie odwoławczej) już po upływie terminu do złożenia środka odwoławczego – znajduje tu bowiem zastosowanie art. 9 § 2 k.p.k., zgodnie z którym strona ma prawo składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ procesowy zobowiązany byłby podjąć z urzędu [zob. S. Zabłocki (w:) Kodeks postępowania karnego. Tom IV. Komentarz do art. 425 – 467, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), Warszawa 2021, s. 183, teza 17]. W takiej sytuacji sąd odwoławczy zobowiązany jest do rozpoznania sygnalizowanego uchybienia i uzasadnienia swojego stanowiska, o ile zaktualizuje się obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia orzeczenia.

W skierowanym do Sądu akcie oskarżenia przeciwko A. P., któremu zarzucono popełnienie czynu z art. 238 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., zawarto wniosek o przeprowadzenie dowodu m.in. z kserokopii materiałów postępowania PR 2 [...] (k. – 2 – 69 akt sprawy). Wśród zawnioskowanych dokumentów znajdują się m.in.:

- protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej, tj. A. P. - z dnia 24 marca 2020 r. (k. – 3 – 7),
- protokół przesłuchania A. P. w charakterze świadka z dnia 9 czerwca 2020 r. (k. – 22 – 24),
- protokół przesłuchania A. P. w charakterze świadka z dnia 28 września 2020 r. (k. – 66).

W protokole rozprawy głównej z dnia 23 stycznia 2023 r. (k. – 375) odnotowano, że w myśl art. 405 § 4 k.p.k. ujawniono bez odczytywania protokoły i dokumenty znajdujące się w aktach sprawy. Przepis art. 405 § 2 k.p.k. stanowi, że z

chwilą zamknięcia przewodu sądowego ujawniane są bez odczytywania wszystkie protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie, które nie zostały odczytane. Z kolei z art. 405 § 3 pkt 1 k.p.k. wynika, że protokołami i dokumentami, o których mowa w § 2 są protokoły i dokumenty wskazane przez oskarżyciela w akcie oskarżenia, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się on domaga, z wyjątkiem tych, co do których sąd oddalił wnioski dowodowe. Z protokołu rozprawy głównej nie wynika, by Sąd Rejonowy oddalił opisane wyżej wnioski dowodowe oskarżyciela, co oznacza, że w toku procesu dopuszczono dowód z protokołów zeznań złożonych przez skazanego w charakterze świadka.

W uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego wskazano, że podstawą ustaleń faktycznych były zeznania skazanego składane podczas zawiadamiania o popełnieniu przestępstwa ze wskazaniem k. – 3 – 8. Nadto, oceniając wiarygodność wyjaśnień skazanego Sąd stwierdził, że są one „sprzeczne z jego wersją przedstawioną w KMP w W., gdy składał zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa kradzieży z włamaniem do jego samochodu oraz gdy zeznawał jako świadek”. W dalszej części Sąd przytoczył fragmenty wypowiedzi skazanego zawarte w protokołach przesłuchania w charakterze świadka z dnia 24 marca 2020 r. (k. – 7) oraz z dnia 9 czerwca 2020 r. (k. – 23). Zeznania w tej części stały się argumentem do przyjęcia, że samochód skazanego nie był uszkodzony i w związku z tym nie był naprawiany, co w konsekwencji przywiodło Sąd do wniosku, przy odwołaniu się do innych dowodów, że samochodu nie skradziono, zatem zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa nie było prawdziwe i ostatecznie doszło do usiłowania wyłudzenia odszkodowania.

Z treści art. 389 § 1 i 2 k.p.k., a także art. 391 § 2 k.p.k. wynika, że nie jest dopuszczalne odczytywanie protokołów przesłuchania w charakterze świadka oskarżonego w tym lub jakimkolwiek innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Wyjątek dotyczy protokołu przesłuchania świadka, gdy oskarżony odpowiada za składanie fałszywych zeznań. Dopuszczalne jest wówczas odczytanie na rozprawie protokołu zeznań złożonych przez oskarżonego w charakterze świadka jako innego dokumentu niż wymienione w art. 393 § 1 k.p.k. dokumenty urzędowe, ale tylko we fragmentach zawierających treść fałszywych zeznań dotyczących czynu, o który toczy się wobec oskarżonego postępowanie karne. Jednak wykorzystanie

treści tego protokołu jest dopuszczalne jedynie w odniesieniu do zarzutu fałszywych zeznań (zob. D. Świecki, (op. cit.), Tom I, s. 1449, teza 30 i podane tam orzecznictwo). Przytoczone stanowisko ma odpowiednie zastosowanie do sytuacji, gdy przedmiotem postępowania jest przestępstwo z art. 238 k.k. Jeżeli protokół zawiera ustne zawiadomienie o przestępstwie oraz zeznania świadka słuchanego przez organ procesowy w charakterze osoby zawiadamiającej, to w wypadku postawienia takiej osobie zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 238 k.k., dopuszczalne jest odczytanie na rozprawie takiego protokołu tylko we fragmencie zawierającym zawiadomienie o niepopelnionym przestępstwie, a ujawniona treść protokołu może być wykorzystana wyłącznie w związku ze wskazanym typem czynu zabronionego.

W rozważanej sprawie skazanemu postawiono ostatecznie zarzut z art. 238 k.k., choć początkowo jego zachowanie kwalifikowano z art. 233 § 1 k.k., zatem, jak już wyjaśniono, niedopuszczalne było wprowadzenie do podstawy dowodowej, a następnie wykorzystanie jego zeznań, poza tą częścią protokołu z k. – 3 – 8, która dotyczy wprost zawiadomienia o przestępstwie. Z całą pewnością niedopuszczalne było ujawnienie i wykorzystanie zeznań skazanego z k. – 22 – 24 i 66 w całości, a także z k. – 3 – 8 w odniesieniu do usiłowania oszustwa.

Poczynione uwagi wskazują, że w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji doszło do rażącej obrazę prawa procesowego, która – mimo sygnalizacji ze strony obrońcy w postępowaniu apelacyjnym – nie została dostrzeżona przez Sąd odwoławczy, co spowodowało, że wyrok Sądu Okręgowego zapadł z rażącą obrazą art. 433 § 1 k.p.k., która doprowadziła do rażącej, proceduralnej niesprawiedliwości wyroku, która mogła mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego kasacją orzeczenia.

Konsekwencją powyższego stanu rzeczy stała się konieczność uchylenia wyroku Sądu Okręgowego we Włocławku i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W toku ponowionego postępowania Sąd będzie zobowiązany do uwzględnienia powyższych zapatrywań i rozważenia, czy zgromadzony materiał dowodowy, zważywszy na podniesione zarzuty apelacyjne, uzasadnia przypisanie oskarżonemu odpowiedzialności za zarzucany mu czyn.

[J.J.]

r.g.

Marek Pietruszyński Dariusz Kala Waldemar Płóciennik